

DOI: 10.31648/kpp.10163

Sandra Omieczynska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0002-9832-602X

sandra.omieczynska@student.uwm.edu.pl

Prawnokarna ochrona dziecka przed wykorzystaniem seksualnym

Pojęcie dziecka

Dokonując analizy pojęcia dziecka, należy zachować szerokie spojrzenie oraz pewną różnorodność, bowiem termin ten odmiennie jest rozumiany w znaczeniu powszechnym, leksykalnym, biologicznym, socjologicznym, a także moralnym¹. Pod pojęciem dziecka najczęściej rozumie się osobę będącą w wieku dorastania, liczoną od momentu urodzenia do momentu osiągnięcia wieku młodzieńczego². Znaczenie biologiczne nakazuje zwrócić uwagę na kwestię więzów rodzinnych, które bez względu na osiągnięty wiek, uznają córkę bądź syna za dziecko rodziców do samego końca³.

Podejście socjologiczne nakazuje patrzeć na pojęcie dziecka przez pryzmat wartości, jaką posiada. Jak wskazywał Jan Paweł II, dziecko jest nadzieją, człowiekiem jutra, wiosną życia, podmiotem wszelkich praw oraz podstawową rzeczywistością świat doczesnego. Zdaniem Katarzyny Segiet niniejsze pojęcie niejednokrotnie budzi skojarzenia z jednostką słabszą, niedojrzałą, niekompetentną oraz niepanującą nad emocjami, mimo że jest to jednostka o szerokim potencjale rozwojowym. Podobne stanowisko zajmował Jean-Jacques Rousseau, który utożsamiał dziecko z istotą naiwną, nielogiczną, infantylną, dobrą i bezbronną. Z kolei koncepcja Johna Locke'a wyrażała zabarwienie bardziej melioratywne, bowiem filozof ten utożsamiał dziecko z odtwórcą wiedzy,

¹M. Szuba, *Definicja dziecka na gruncie art. 304⁵ Kodeksu pracy – na tle porównawczym*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2018, t. XVIII, nr 1, s. 379–380.

²*Słownik języka polskiego PWN*, hasło: dziecko, <https://sjp.pwn.pl/sjp/dziecko;2455634.html> (data dostępu: 15.11.2024).

³M. Szuba, op. cit., s. 380.

tożsamości oraz kultury. W tym miejscu należy wskazać, że u źródeł postrzegania dziecka jako wartości leżały czynniki natury ekonomiczno-społecznej, czynniki kulturowe, czynniki psychologiczne, czynniki polityczne, a także wszelkie przeobrażenia cywilizacyjne. Zatem znaczenie analizowanego pojęcia w dużej mierze zależy od potrzeb oraz wartości dominujących w określonym społeczeństwie. Nadto, zdaniem Barbary Smolińskiej-Theiss, obraz dziecka stanowi rezultat oddziaływania kultury, religii i polityki w danej grupie społecznej⁴.

Pojęcie dziecka znalazło również swoje unormowanie w aktach prawnych, zarówno tych międzynarodowych, jak i krajowych⁵. Skupiając uwagę na aktach prawnych o charakterze krajowym, należy rozpocząć rozważania od najważniejszego źródła prawa powszechnie obowiązującego, jakim jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej⁶. Niestety uchwalodawca nie wprowadził wprost mocą niniejszego aktu definicji dziecka. W doktrynie można spotkać dwa stanowiska analizujące konstytucyjne rozumienie niniejszego terminu – szerokie i zawężające. Zdaniem części przedstawicieli doktryny obierających stanowisko wąskie ustawa zasadnicza, wprowadzając zakaz stałego zatrudnienia dzieci poniżej 16 roku życia, wyznacza granicę osiągania dorosłości. Z kolei stanowisko szerokie nawiązuje do praw i obowiązków zagwarantowanych w postaci obowiązku szkolnego oraz czynnego prawa wyborczego. Zgodnie z art. 70 Konstytucji RP obowiązek nauki trwa do ukończenia lat 18. Z kolei art. 62 przyznaje czynne prawo wyborcze od momentu ukończenia lat 18. W tym miejscu warto podkreślić, że granica lat 18 została wyrażona dwukrotnie w ustawie zasadniczej. Zdaniem większej części przedstawicieli doktryny wykładnia nakazuje uznać dziecko na gruncie konstytucyjnym jako osobę w wieku do lat 18⁷.

Doniosłe znaczenie w rzeczonej kwestii na gruncie prawa krajowego odgrywa ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Pacjenta, która w art. 2 stanowi wprost, że dzieckiem jest każda istota ludzka od momentu poczęcia do momentu osiągnięcia pełnoletności⁸. Z kolei art. 1 wskazuje, że na straży praw dziecka określonych w Konstytucji RP i innych przepisach prawa powszechnie obowiązującego stoi Rzecznik Praw Dziecka. Wobec tego należy podkreślić walor konstytucyjny tejże instytucji, co potwierdza regulacja art. 72 ust. 4 ustawy zasadniczej stanowiąca o szczególnym umocowaniu rzecznika w zakresie ochrony praw dziecka⁹.

W tym miejscu warto podkreślić istnienie dziecka również przed samym momentem jego narodzin. Wówczas nosi ono miano *nasciturusa*. Termin ten został zapożyczony z prawa rzymskiego ('mający się narodzić'). Polski ustawodawca na gruncie przepisów prawa cywilnego posługuje się sformułowaniem „dziecko poczęte” bądź

⁴ K. Segiet, *Dziecko i dzieciństwo jako wartość, a współczesność*, „Chowanna” 2010, nr 1, s. 130–133.

⁵ B. Olszewski, *Uniwersalna definicja dziecka?*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2011, t. LXXXV, s. 207.

⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (t.j. Dz.U. Nr 78, poz. 48).

⁷ M. Szuba, op. cit., s. 382.

⁸ Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Pacjenta (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2140).

⁹ A. Grześkowiak, *Pojęcie dziecka w prawie karnym*, [w:] A. Grześkowiak, I. Zgoliński (red.), *Prawo karne w ochronie praw dziecka*, Bydgoszcz 2018, s. 25.

„dziecko nienarodzone”. Podmiotowość prawna dziecka nienarodzonego od samego początku budziła wiele wątpliwości. Początkowo zgodnie z prawem rzymskim człowiek osobowość prawną uzyskiwał dopiero z chwilą urodzenia się żywym. Z biegiem czasu pogląd ten ewoluował w zasadę wyposażającą *nasciturusa* w zdolność prawną przebywającego jeszcze w łonie matki. Zgodnie z nią każdy, kto ma się narodzić, uważany jest za urodzonego w zakresie jego korzyści. Wobec tego powstała swoista fikcja prawna uzależniająca bycie podmiotem praw i obowiązków przez dziecko od jego żywych narodzin. Obecnie przez termin *nasciturus* rozumie się płód ludzki w łonie matki, jednakże jest to pojęcie czysto doktrynalne. Brak w ustawodawstwie jednoznacznego wskazania, który moment powinien zostać uznany za początek istnienia istoty ludzkiej. Fortunnie istnieją przepisy prawa cywilnego, które świadczą o istnieniu podmiotowości prawnej dziecka poczętego¹⁰. Najbardziej doniosłe znaczenie odgrywa art. 927 § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, statuujący zdolność dziedziczenia dziecka poczętego, będącego w łonie matki w chwili otwarcia spadku, pod warunkiem że urodzi się żywe¹¹. Niezwykle istotnym przepisem okazuje się również art. 182 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, stanowiący, że dla dziecka poczętego, lecz nienarodzonego, ustanawia się kuratora, jeżeli jest to niezbędne do strzeżenia przyszłych praw dziecka. Wskazana kuratela ustaje z chwilą z urodzenia się dziecka¹². Przepis ten bez wątpienia świadczy o podmiotowości prawnej dziecka będącego w łonie matki.

Niestety same narodziny nie stanowią końca wątpliwości pojawiających się na tle wykładni pojęcia dziecka. Kolejne problemy definicyjne sprowadzają się do granic wiekowych. Po pierwsze, należy zwrócić uwagę na art. 10 k.c., który stanowi, że pełnoletnim jest każda osoba, która ukończyła lat 18 bądź zawarła związek małżeński. Zatem małoletnim jest osoba od momentu narodzin do momentu uzyskania pełnoletności. Z kolei w przepisach prawa karnego ustawodawca posługuje się pojęciem „nieletni” oraz pojęciem „młodociany”. Pod pojęciem nieletniego, zgodnie z art. 10 Kodeksu karnego, rozumie się każdą osobę, która nie ukończyła 17 lat¹³. Z kolei pod pojęciem młodocianego, zgodnie z art. 115 § 10 k.k., rozumie się sprawcę, który w chwili popełnienia czynu nie ukończył lat 21 i w czasie orzekania lat 24¹⁴. Wobec powyższego niezwykle trudno jednoznacznie oznaczyć moment rozpoczęcia etapu dorosłości. Wśród przedstawicieli doktryny dominuje pogląd, że osoba dorosła musi spełniać łącznie dwie przesłanki, tzn. osiągnąć dorosłość płciową i dorosłość psychiczną. Jak wskazuje Bartosz Olszewski, choć łatwo ocenić dojrzałość płciową z fizycznego punktu widzenia, to trudno ocenić stopień dojrzałości psychicznej. Badacz podkreśla jednocześnie zachowanie należytej staranności oraz rozwagi przy analizie rozwoju psychicznego¹⁵.

¹⁰I. Korziński, *Podmiotowość prawna dziecka nienarodzonego*, „Rocznik Reologii Katolickiej” 2016, t. XV, nr 1, s. 15–19.

¹¹Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1360), dalej jako k.c.

¹²Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1359).

¹³Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 17 z późn. zm.), dalej jako k.k.

¹⁴M. Szuba, op. cit., s. 382.

¹⁵B. Olszewski, op. cit., s. 210.

W przypadku unormowań o charakterze międzynarodowym zasadniczą rolę odgrywa Konwencja o prawach dziecka uchwalona przez Zgromadzenie ONZ w 1989 r.¹⁶ Jest to akt prawa międzynarodowego o niezwykle szerokim zasięgu, który ma na celu podkreślenie znaczenia dziecka jako jednostki ludzkiej mającej prawa przysługujące każdemu człowiekowi w równym stopniu. Mimo istnienia rozbieżności w sposobie realizacji niniejszych praw, w zależności od etapu rozwoju dziecka, należy podkreślić, że wiek nie może stanowić kryterium przesądzającego o możliwości korzystania z praw, bowiem podstawowe prawa i wolności przysługują jednostce od chwili narodzin i od tego momentu podlegają szerokiej ochronie. Uznanie wieku za owe kryterium może stanowić niejako dyskryminację w korzystaniu z przysługujących uprawnień. Reasumując, zasadniczym skutkiem uchwalenia rzeczony konwencji jest podkreślenie znaczenia podmiotowości dziecka jako osoby, jednostki żywej posiadającej katalog praw od samego początku. Zmianom ulega rola przedstawicieli ustawowych dziecka, którymi najczęściej są rodzice biologiczni. Z biegiem czasu następuje znaczne ograniczanie ingerencji opiekunów w sferę spraw dziecka, co skutkuje uzyskaniem pełnej samodzielności. Niniejszy akt prawny w art. 1 wprowadził *expressis verbis* definicję legalną, zgodnie z którą dzieckiem jest każda istota ludzka w wieku poniżej 18 lat, chyba że zgodnie z prawem uzyska ono wcześniej pełnoletność¹⁷. Zatem niniejsza regulacja międzynarodowa stanowi kompromis dla rozbieżności, jakie mogą zaistnieć w związku z regulacjami krajowymi określonego państwa. *Exempli gratia* zgodnie z przepisami prawa polskiego osobą dorosłą staje się *ex lege* małoletnia kobieta, która ukończyła 16 lat oraz zawarła związek małżeński¹⁸.

Konwencja o prawach dziecka charakteryzuje się wysoką elastycznością. Na uwagę zasługuje dyrektywa UE 94/33/WE z dnia 22 czerwca 1994 r. w sprawie osób młodocianych, która wprowadziła sztywne ramy pojęcia dziecka¹⁹. Niniejszy akt prawny wskazuje wprost granice wiekowe, zgodnie z którymi dzieckiem jest osoba, która nie ukończyła lat 15 bądź nie ukończyła pełno czasowego nauczania w kraju pochodzenia. Nadto za młodocianego uznaje się osobę w przedziale wiekowym 15–18 lat, jeżeli nie podlega ona obowiązkowi szkolnemu według prawa krajowego. Co ważne, dyrektywa ustanawia pojęcie osoby młodej, różnicując ją na dziecko oraz osobę młodocianą pod względem możliwych warunków zatrudnienia²⁰.

Dziecko jako przedmiot ochrony prawnokarnej

Przepisy prawa karnego realizują m.in. funkcję ochronną oraz funkcję gwarancyjną. Do jednej z grup podmiotowych objętych ochroną prawnokarną są nieletni. Ochronę tę można analizować zarówno z perspektywy nieletniego sprawcy czynu zabronionego, jak i z perspektywy ofiary, gdy nieletni stanowi przedmiot przestępstwa.

¹⁶ Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r. (Dz.U. z 2000 r., Nr 2, poz. 11).

¹⁷ B. Olszewski, op. cit., s. 207–208.

¹⁸ Zob. art. 10 k.c. w zw. z art. 10 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

¹⁹ Dyrektywa UE 94/33/WE z dnia 22 czerwca 1994 r. w sprawie osób młodocianych (t.j. Dz.U. UE L 216 z 20.8.1994, s. 12).

²⁰ M. Szuba, op. cit., s. 382.

W tym miejscu warto dokonać rozróżnienia między funkcją ochronną prawa karnego, istotną dla ofiar czynu przestępnego, oraz funkcją gwarancyjną prawa karnego, skierowaną zasadniczo do sprawców. Ta pierwsza sprowadza się do ochrony interesu społecznego oraz ochrony ich dóbr i wartości w drodze stanowienia prawa. Z kolei funkcja gwarancyjna ukierunkowana jest na ochronę osoby pociąganej do odpowiedzialności karnej, ponieważ zabezpiecza ona jednostkę przed nadużywaniem prawa przez władze państwowe. *In concreto* funkcja ta pozwala na stosowanie wyłącznie takich kar, jakie przewiduje konkretny przepis za konkretne przewinienie. Zatem zakazy oraz sankcje muszą być określone w sposób jasny i zawarte w ustawie²¹.

Analizując ochronę prawnokarną z perspektywy nieletniego jako sprawcy czynu zabronionego, należy uwzględnić art. 10 k.k., który wskazuje na granicę wiekową odpowiedzialności karnej. Zgodnie z § 1 tego artykułu odpowiedzialność karną co do zasady ponosi tylko osoba, która miała ukończone 17 lat w czasie popełnienia przestępstwa. Sprawca poniżej wskazanego wieku nosi miano nieletniego. Przepis ten wskazuje na potrzebę złagodzenia kary stosowanych wobec osób młodych i niedojrzałych zarówno intelektualnie, jak i emocjonalnie w stosunku do sprawców, którzy są w pełni świadomi odpowiedzialności za podjęte działania. Osoby młode i niedojrzałe niejednokrotnie popełniają błędy, nie przewidując oraz nie rozumiejąc możliwych konsekwencji. Osoby dojrzałe, z racji posiadanego doświadczenia, są w stanie lepiej rozróżniać trafne i niewłaściwe decyzje²². Wobec tego ustawodawca obok ustawy prawnokarnej wprowadził ustawę o postępowaniu w sprawach nieletnich. Niniejszy akt prawny nie jest ukierunkowany na wymierzenie nieletnim depresji. Ustawa ma na celu przeciwdziałanie demoralizacji i przestępczości nieletnich, stwarzanie odpowiednich warunków pozwalających im na powrót do normalnego funkcjonowania, realizację funkcji opiekuńczo-wychowawczej oraz wypracowanie prawidłowego procesu socjalizacji²³. W odróżnieniu od przepisów prawa karnego nie przewiduje ona sankcji karnych, bowiem wobec osób nieletnich dopuszczalne jest stosowanie wyłącznie środków wychowawczych, leczniczych i poprawczych. Wynika to z faktu, że skład orzekający ma kierować się wyłącznie wychowaniem sprawcy.

Niemniej jednak w art. 10 k.k. § 2 zawarto dwie modyfikacje granicy wiekowej, które zezwalają na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej nieletniego o szczególnym stopniu zdemoralizowania. Wyjątkowo na zasadach k.k. może odpowiadać sprawca, który ukończywszy 15 lat dopuścił się czynu posiadającego znamiona jednego z przestępstw enumeratywnie wskazanych w komentowanym przepisie, a okoliczności sprawy, stopień rozwoju sprawcy, jego warunki i właściwości osobiste przemawiają za jego ukaraniem. Do dokonanych czynów zabronionych kwalifikujących nieletniego do odpowiedzialności karnej ustawodawca zaliczył zamach na życie prezydenta RP, zabójstwo, spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, spowodowanie katastrofy, zawładnięcie

²¹ M. Królikowski, R. Zawłocki, *Prawo karne*, Warszawa 2018, s. 61–63.

²² M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, 2022, Lex, art. 10.

²³ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1700).

statkiem, zgwałcenie małoletniego lub członka rodziny, zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem lub wspólnie z inną osobą, czynną napasć na funkcjonariusza publicznego, wzięcie lub przetrzymywanie zakładnika oraz rozbój²⁴.

Wielka nowelizacja k.k. z października 2023 r. wprowadziła do komentowanego przepisu § 2a, zgodnie z którym ponieść odpowiedzialność karną może również nieletni przed ukończeniem 15 lat, ale po ukończeniu lat 14, w przypadku dopuszczenia się czynu zabronionego stypizowanego w art. 148 § 2 lub 3 k.k., jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju, jego właściwości i warunki osobiste będą przemawiać za taką sankcją oraz gdy zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że stosowanie innych środków nie jest w stanie zapewnić resocjalizacji nieletniego.

Podsumowując, ustawodawca uwzględnił młody wiek i niedojrzałość młodych osób oraz chroni nieletnich sprawców przed poniesieniem nadmiernych i dotkliwych konsekwencji. Niniejsze podejście odnajduje źródło w art. 1 § 3 k.k., zgodnie z którym jednym z warunków *sine qua non* odpowiedzialności karnej jest wina. Zatem nie popełnia przestępstwa ten, któremu nie można przypisać winy w czasie czynu. Aby móc pociągnąć osobę nieletnią do odpowiedzialności, należy ustalić nie tylko jej wiek oraz rodzaj popełnionego czynu. Niezbędne jest ustalenie stopnia rozwoju nieletniego sprawcy oraz właściwości osobistych, które mogą wskazywać na niezdatność do przypisania winy. Istotne są również okoliczności sprawy statuuje sposób popełnienia czynu oraz motywację sprawcy, co może wskazywać na stopień zdemoralizowania nieletniego²⁵. Mimo wprowadzenia możliwości wyjątkowego pociągnięcia młodego sprawcy do odpowiedzialności na gruncie ustawy karnej, a co za tym idzie – wymierzenia dotkliwych sankcji, ustawodawca zmodyfikował zakres odpowiedzialności ograniczając zarówno rodzaj jak i wysokość możliwej do wymierzenia kary.

Dziecko stanowi również przedmiot ochrony prawnokarnej z punktu widzenia wiktymologicznego. Po pierwsze, należy dać wyraz wskazanym w ustawie karnej przestępstwom godzącym w dobro osoby małoletniej, a więc zgodnie z art. 10 § 1 k.c. osoby poniżej 18 roku życia.

Czynem przestępnym, którego konsekwencje ofiary odczuwają długotrwale, jest zgwałcenie oraz wymuszenie innej czynności seksualnej. W tym miejscu należy podkreślić obostrzenie kary dla sprawcy przestępstwa zgwałcenia na osobie małoletniej w porównaniu do kary za zgwałcenie osoby dorosłej. Zgodnie z art. 197 § 1 k.k. każdy, kto doprowadzi do obcowania płciowego przy wykorzystaniu przemocy, groźby bezprawnej lub podstępny, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12 lat. Z kolei § 4 komentowanego przepisu stanowi, że jeżeli sprawca dopuści się zgwałcenia wobec małoletniego poniżej lat 15, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności, zatem jest to kara niezwykle surowa. Dla przypisania sprawcy realizacji znamion nie jest konieczne działanie w celu zaspokojenia popędu seksualnego. Istotny jest sam skutek sięgający szerokich

²⁴M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), op. cit., art. 10.

²⁵Ibidem.

konsekwencji, nie zaś negatywna motywacja²⁶. Bez wątpienia do niniejszej regulacji przyczynił się czynnik wiktymizacyjny statuujący słabszą pozycję dziecka od osoby dorosłej, zarówno z uwagi na cechy fizyczne, jak również z uwagi na niedojrzałość, mniejsze doświadczenie i mniejszą przewidywalność osób młodych. Nadto art. 200 k.k. statuuje przestępstwo polegające na seksualnym wykorzystaniu małoletniego, który godząc się na współżycie, nie jest na tyle dojrzały, aby być świadomym pełni jego konsekwencji. Wskazany czyn został zagrożony karą pozbawienia wolności od lat 2 do lat 12. Z uwagi na możliwości, jakie daje Internet, a także znaczny postęp technologiczny przyczyniający się do jednocześnie do rozwoju ulepszonych technik przestępczych, spenalizowany został również w art. 200a k.k. *grooming*, polegający na nawiązywaniu kontaktu z dziećmi w celu wykorzystania ich niedojrzałości oraz wykorzystania seksualnego.

Przepisy prawa karnego nadały również doniosłe znaczenie przestępstwu przewidzianemu w art. 149 k.k., tj. dzieciobójstwu. Zgodnie z niniejszym przepisem matka, która zabija dziecko w okresie porodu pod wpływem jego przebiegu, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Jak wskazuje judykatura, aby móc zakwalifikować działanie kobiety jako dokonanie komentowanego występkę, konieczne jest wykazanie, że zamach na życie dziecka spowodowany był złym stanem psychicznym matki podczas porodu²⁷. Podczas analizowania przebiegu porodu, odbiegającego od normy, uwzględnia się jego skomplikowany charakter, zaistniałe komplikacje, stres fizyczny oraz psychiczny, jego długotrwałość oraz cierpienie rodzącej z nim związane²⁸. Chodzi zatem o stan emocjonalny matki, którego natężenie przewyższa stopień silnego wzburzenia oraz charakteryzuje się zaburzeniami świadomości, pobudzeniem, agresją, depresją, lękiem, złością oraz rozpaczą²⁹.

Rozdział XXVI k.k. penalizuje również rozpijanie małoletniego, niealimentację, porzucenie małoletniego, uprowadzenie, nielegalną adopcję oraz znęcanie się. Spośród wymienionych czynów zabronionych najcięższe skutki dla dziecka niesie przestępstwo znęcania się, które uregulowane zostało w art. 207 k.k. Przez pojęcie znęcania się rozumie się działanie albo zaniechanie, które polega na umyślnym zadawaniu bólu bądź dotkliwych cierpień moralnych, które mają charakter jednorazowy, ale intensywny i rozciągnięty w czasie albo systematyczny, powtarzający się³⁰. Zgodnie z § 1 wskazanego przepisu każdy, kto znęca się fizycznie bądź psychicznie nad osobą najbliższą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Nadto § 2 komentowanego przepisu wprowadza obostrzenie w postaci kary pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8 w przypadku, gdy ofiarą jest osoba nieporadna między innymi ze względu swój wiek, jaką jest małoletni, bowiem nie jest on w stanie egzystować w sposób samodzielny i wymaga opieki oraz troski od opiekunów prawnych³¹. W orzecznictwie podkreśla, że do

²⁶ P. Zakrzewski, [w:] J. Majewski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2024, art. 197.

²⁷ Wyrok SA w Warszawie z 15 października 2020 r., sygn. akt II AKa 73/20, Lex nr 3127276.

²⁸ Wyrok SA w Szczecinie z 12 grudnia 2019 r., sygn. akt II AKa 215/19, Lex nr 3069619.

²⁹ Wyrok SA w Warszawie z 11 września 2018 r., sygn. akt II AKa 176/18, Lex nr 25754224.

³⁰ Uchwała SN z 9 czerwca 1976 r., sygn. akt VI KZP 13/75, OSNKW 1976, Nr 7-8.

³¹ Wyrok SN z 26 stycznia 2022 r., sygn. akt IV KK 550/21, Lex nr 3391506.

znamion niniejszego przestępstwa zalicza się w szczególności niszczenie mienia, wyzywanie za pomocą słów obelżywych, uderzanie oraz naruszanie nietykalności cielesnej.

Niezwykle istotnym krokiem w kierunku zapewnienia pełnej ochrony rodziny oraz dobra dziecka było ustanowienie ustawy antyprzemocowej, która weszła w życie dnia 30 listopada 2020 r. Na mocy niniejszego aktu prawnego wprowadzono możliwość natychmiastowego odizolowania sprawcy znęcania się oraz szeroko rozumianej przemocy domowej od pokrzywdzonej rodziny i innych współłokatorów³².

Przytoczone regulacje bez zwątpienia na piedestale stawiają dobro małoletniego dziecka, które stanowi swoistą klauzulę generalną skierowaną do wszystkich podmiotów stosujących prawo³³. Wynika ona z zasady wprowadzonej na mocy ustawy zasadniczej w art. 72, zgodnie z którą Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Przepis ten wyposaża również każdego obywatela w prawo żądania od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed wyzyskiem, demoralizacją, przemocą oraz okrucieństwem. Doniosłość dobra dziecka znalazła również swój wyraz w regulacjach prawa międzynarodowego. Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., mimo że nie wskazuje *expressis verbis* na pojęcie „dobra dziecka”, to dotyka istoty zapewnienia mu opieki, troski oraz ochrony. Wobec tego należy uznać, że dobro dziecka stanowi wartość nadrzędną, która wymaga odpowiedniego i preferencyjnego traktowania³⁴. Brak wprowadzenia definicji legalnej pozwala na zachowanie swobody interpretacyjnej dokonywanej przez sądy oraz umożliwia maksymalizację niniejszej ochrony³⁵. W tym miejscu warto przytoczyć tezę Sądu Najwyższego, zgodnie z którą pełne wypełnienie znaczenia dobra dziecka następuje wyłącznie w konkretnych okolicznościach, jeżeli wskazują one na zaistnienie sytuacji wymagającej ingerencji ze strony innych podmiotów w celu ochrony małoletniego. Wszelkie podejmowane przez podmioty działania powinny zmierzać w kierunku zapewnienia warunków do spokojnego, prawidłowego i niezakłóconego rozwoju dziecka oraz poszanowania jego godności³⁶.

Seksualne wykorzystanie dziecka

Wszelkie kontakty między ludźmi o charakterze seksualnym stanowią wydarzenie wywołujące ogromne emocje oraz wymagają od osób w nich uczestniczących odpowiedniej dojrzałości, zarówno fizycznej, jak i psychicznej. Brak osiągnięcia wymaganego wieku w tej kwestii, a także wymuszenie określonej czynności seksualnej na osobie małoletniej może nieść negatywne konsekwencje na całe życie, a ich trwałość i intensywność zależy od etapu rozwoju w momencie dotknięcia przestępstwem, relacji ze sprawcą,

³² Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1249).

³³ A. Pisarska, *Psychologiczne i prawne aspekty dobra dziecka*, „Kwartalnik Naukowy Fides Et Ratio” 2020, nr 1(41), s. 224–225.

³⁴ Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez ONZ dnia 20 listopada 1989 r. (t.j. Dz.U. z 1989 r., Nr 120, poz. 576).

³⁵ A. Pisarska, op. cit., s. 224.

³⁶ Postanowienie SN z 24 listopada 2016 r., sygn. akt II CA 1/16, OSNC 2017, Nr 7–8, poz. 90.

okresu trwania wykorzystywania, ujawnienia przestępstwa oraz otrzymanego wsparcia³⁷. W związku z tym należy poświęcić uwagę pojęciu seksualnego wykorzystywania, które nierzadko stosowane jest zamiennie z terminami, takimi jak nadużycie seksualne i molestowanie. Ich podobieństwo wyraża się w naruszaniu prawa do nietykalności cielesnej. Z kolei termin pedofilia stosowany jest jako szerokie określenie zachowań sprawców przestępstw seksualnych, których obiektem pożądania są osoby małoletnie³⁸.

W niniejszej sprawie zabrała głos Światowa Organizacja Zdrowia, zdaniem której wykorzystywanie seksualne dziecka stanowi włączanie małoletniego w aktywność, której nie jest ono w stanie w pełni zrozumieć oraz wyrazić świadomej zgody, bądź w aktywność, na którą nie jest on dojrzały rozwojowo i nie może wyrazić zgody w sposób ważny prawnie. Ma ono miejsce, gdy wskazana aktywność wystąpi między dorosłym a dzieckiem bądź między dziećmi, jeżeli te osoby ze względu na stopień rozwoju lub wiek pozostają w relacji zależności, opieki albo władzy i jest ona ukierunkowana na zaspokojenie potrzeb drugiej strony. Wykorzystanie seksualne ma miejsce nie tylko w przypadku zmuszania dziecka do angażowania się w czynności seksualnej, ale również namawianie lub zmuszanie do uprawiania prostytucji oraz wykorzystywanie go do produkcji materiałów zawierających treści pornograficzne³⁹.

W piśmiennictwie doniosłe znaczenie zyskała wykładnia zaproponowana przez Kathleen Faller, która przez wykorzystywanie seksualne rozumie każdy akt dokonany między osobami o różnym stopniu rozwoju, ukierunkowany na seksualną gratyfikację osoby o wyższym stopniu rozwoju poprzez wykorzystanie swojej przewagi. Z kolei Anthony Baker i Sylvia Duncan zdefiniowali komentowaną aktywność jako wciąganie małoletniego przez osobę dojrzałą seksualnie w jakąkolwiek aktywność z zamiarem osiągnięcia seksualnego pobudzenia drugiego człowieka. Co więcej, aktywność obejmować może nie tylko stosunek seksualny, ale także dotykanie intymnych części ciała, pokazywanie treści pornograficznych i rozmowy o zabarwieniu erotycznym⁴⁰.

Mając na uwadze liczne rozważania przez wskazanych przedstawicieli doktryny, Marzena Ożarowska wyodrębniła szereg form przemocy seksualnej: dotykanie, głaskanie, całowanie różnych części ciała dziecka, nakłanianie dziecka do wymienionych czynności, pokazywanie dziecku swoich narządów płciowych, podglądanie dziecka, onanizowanie się w jego obecności, robienie zdjęć o zabarwieniu seksualnym, pokazywanie materiałów zawierających treści pornograficzne, utrwalanie nagiego wizerunku małoletniego, realizowanie materiałów pornograficznych oraz odbywanie stosunków seksualnych⁴¹.

³⁷ M. Sajkowska, *Wykorzystywanie seksualne dzieci*, [w:] *Dzieci się liczą. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce*, Warszawa 2017, s. 233.

³⁸ Eadem, *Wykorzystywanie seksualne dzieci. Ustalenia terminologiczne, skala zjawiska, oblicza problemu społecznego*, „Dziecko Krzywdzone” 2002, nr 1(1), s. 2.

³⁹ Ibidem, s. 3.

⁴⁰ M. Ożarowska, *Wykorzystywanie seksualne dziecka: istota zjawiska, objawy, skutki*, „Horyzonty Psychologii” 2011, t. I, nr 1, s. 91.

⁴¹ Ibidem, s. 91–92.

Prowadząc rozważania na temat wykorzystywania seksualnego osób małoletnich, należy podkreślić istnienie asymetrii zdolności do obrony, która istnieje, gdy między sprawcą dysponuje ogromną przewagą, która uniemożliwia jakiejkolwiek możliwości obronne ofiary. Wobec czego słusznie społeczeństwo i wymiar sprawiedliwości posiadają wrogie nastawienie do sprawców posiadających skłonności pedofilskie⁴².

Polskie przepisy prawa niestety nie wskazują *expressis verbis*, czym jest rzeczona aktywność. Wobec powyższego należy stwierdzić, że na pojęcie wykorzystania seksualnego składają się zachowania spenalizowane w k.k. W rzeczywistości brak jednoznacznej definicji nie stanowi zaniedbania po stronie ustawodawcy, co pozwala na dokładne przeanalizowanie każdego przypadku obejmującego stosowanie przemocy wobec osoby młodszej oraz zależnej, nie tworząc przy tym zamkniętego katalogu uniemożliwiającego zakwalifikowanie nowo pojawiających się zachowań seksualnych jako wykorzystywania seksualnego. W tym miejscu warto podkreślić zróżnicowanie form oraz rozwój nowych aktywności seksualnych stosowanych wobec dzieci. *Exempli gratia* na przełomie ostatnich dwóch dekad rozwojowi uległ *grooming*, stanowiący uwodzenie dzieci przez Internet⁴³.

Niemniej jednak ustawodawca postanowił dać wyraz wskazanej asymetrii zdolności do obrony, określając granicę wieku, poniżej której wszelkie kontakty seksualne kwalifikowane są jako wykorzystywanie seksualne. Według polskich przepisów osobą wykorzystywaną jest osoba poniżej 15 roku życia. A zatem każda osoba, która nie ukończyła lat 15, znajduje się w okresie bezwzględnej ochrony⁴⁴. Wskazane czyny zostały spenalizowane w XXV rozdziale k.k., obejmującego przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Chodzi mianowicie o przestępstwo zgwałcenia i wymuszenia czynności seksualnej, seksualne wykorzystanie bezradności, niepoczytalności, stosunku zależności lub krytycznego położenia, obcowanie płciowe z osobą małoletnią lub doprowadzenie jej do poddania się czynnościom seksualnym, elektroniczna korupcja małoletniego, kazirodztwo, przestępstwa związane z treściami pornograficznymi oraz o przestępstwa okolo prostytutcyjne, jak stręczycielstwo, sutenerstwo oraz kuplerstwo.

Pierwsze przestępstwo zostało wyrażone w art. 197 k.k. i wskazuje na doprowadzenie innej osoby do obcowania płciowego lub poddania się innej czynności seksualnej za pomocą przemocy, groźby bezprawnej lub podstęp. Doprowadzenie do stosunku płciowego, wypełniając znamiona wskazanego przepisu, zagrożone jest karą pozbawienia wolności w wymiarze od 2 do 15 lat. Z kolei doprowadzenie do innej czynności seksualnej zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. W § 3 komentowanego przepisu ustawodawca zastosował wyliczenie kwalifikowanych form przestępstwa zgwałcenia, które przybiera niniejszą postać w razie dokonania czynu wspólnie z inną osobą, wobec członka rodziny, jakim jest zstępny, wstępny,

⁴² A. Krawulska-Ptaszyńska, D. Rosiński, *Dziecko wykorzystywane seksualnie w obrębie rodziny*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1997, t. LIX, nr 2, s. 177.

⁴³ *Wykorzystywanie seksualne, dzieci*, <https://www.dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/viewFile/452/320> (data dostępu: 11.03.2023).

⁴⁴ M. Sajkowska, *Wykorzystywanie seksualne dzieci. Ustalenia terminologiczne...*, s. 5.

przysposobiony, przysposabiający oraz rodzeństwo, wobec osoby ciężarnej oraz posługując się narzędziem niebezpiecznym, środkiem obezwładniającym lub urządzeniami utrwalającymi obraz lub dźwięk ze zdarzenia. Czyn taki doznaje znacznego obostrzenia w postaci zagrożenia kara pozbawienia wolności od lat 3 do lat 20, co kwalifikuje go jako zbrodnię. Jednakże ustawodawca nie poprzestał na wskazanym obostrzeniu, wykazując ogromną dezaprobatę. Wobec tego, zgodnie z § 4, jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia wobec małoletniego poniżej lat 15 albo w wykonaniu czynu z § 1–3, działa ze szczególnym okrucieństwem i podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

W tym miejscu należy przanalizować pojęcie obcowania płciowego oraz innej czynności seksualnej. Zdaniem Jarosława Warylewskiego warunkiem koniecznym do uznania czynności za obcowanie płciowe jest zaangażowanie narządów płciowych sprawcy lub poszkodowanego albo obu osób jednocześnie, zaś czynności seksualne odnoszą się do seksualnej penetracji naturalnych miejsc ciała ludzkiego w sposób imitujący spółkowanie. Sąd Najwyższy wskazał, że obcowania płciowego dopuszczają się sprawcy, którzy chcąc zaspokoić własny popęd płciowy, wkładają dłonie do wewnętrznej części narządów płciowych ofiary, nie ograniczając się jedynie do zewnętrznej części tego narządu. Z kolei czynność seksualną powinno się rozumieć jako zachowanie niemieszczące się w pojęciu obcowania płciowego, związane z życiem płciowym oraz polegające na kontakcie cielesnym przy seksualnym zaangażowaniu jednej lub obu stron⁴⁵.

Przedmiotem rozważań niejednokrotnie była doniosłość sprzeciwu ofiary. Sąd Najwyższy wskazał, że sprzeciw stanowiący warunek *sine qua non* przestępstwa zgwałcenia musi być przez ofiarę wyraźnie zamanifestowany⁴⁶. Niemniej jednak obraz sytuacji ulega zmianie, gdy ofiarą jest osoba podlegająca bezwzględnej ochronie, do której zalicza się osoby małoletnie. Osoba, która nie ukończyła lat 15, nie jest na tyle dojrzała, aby posiadać pełną świadomość znaczenia sytuacji, w jakiej się znajduje. Zatem sprzeciw bądź zgoda na odbycie stosunku płciowego nie jest istotna i nie podlega analizie. Jak wskazał Sąd Najwyższy, ustawodawca przyjął założenie wykluczające możliwość wyrażenia skutecznej prawnie zgody w sferze życia seksualnego przez osobę małoletniego. Warto zwrócić uwagę na regulację art. 200 k.k., który przewiduje regułę, zgodnie z którą każde zachowanie polegające na współżyciu seksualnym z osobą poniżej lat 15 stanowi czyn zabroniony, zagrożony karą pozbawienia wolności w wymiarze od lat 2 do lat 15⁴⁷. Co równie istotne, wypełnienie znamion przestępstwa określonego w art. 200 k.k. nie musi być powiązane z występowaniem zaburzeń seksualnych u sprawcy. Osoby zdrowe psychicznie oraz w pełni świadome również mogą odczuwać satysfakcję ze stosunków odbytych z osobami małoletnimi⁴⁸.

⁴⁵ M. Skórzewska-Amberg, *Prawnokarna ochrona dziecka przed seksualnym wykorzystaniem w cyberprzestrzeni*, Warszawa 2019, s. 161–164.

⁴⁶ Postanowienie SN z 9 czerwca 2021 r., sygn. akt V KK 165/21, Lex nr 3212605.

⁴⁷ Postanowienie SN z 17 listopada 2021 r., sygn. akt II KK 490/21, Lex nr 3330813.

⁴⁸ Postanowienie SN z 8 czerwca 2022 r., sygn. akt I K 192/22, Lex nr 3451273.

Ustawodawca wyodrębnił również przepis art. 200a oraz 200b k.k., który również nawiązuje wprost do przestępstw seksualnych na szkodę małoletnich. Przepis art. 200a k.k. statuuje przestępstwo elektronicznej korupcji seksualnej (*grooming*), która została szerzej przedstawiona w dalszej części niniejszego opracowania. Z kolei art. 200b k.k. daje wyraz przestępstwu publicznego propagowania pedofilii lub pochwalania zachowania o takim charakterze, co podlega karze grzywny, karze ograniczenia wolności albo karze pozbawienia wolności do lat 2.

Penalizacja zjawiska groomingu

Sukces popularności sieci Internet przyniósł społeczeństwu wiele korzyści, jednakże nie zawsze jest on wykorzystywany właściwie, zgodnie z przeznaczeniem. W związku z tym byciem jego użytkownikiem niejednokrotnie niesie wiele zagrożeń, na które często narażone są dzieci, a wiek osób korzystających z Internetu jest coraz niższy. Niestety wraz z rozwojem nauki, technologii oraz zabezpieczeń równolegle rozwija się technika przestępcza. Jednym z zagrożeń sieci internetowej jest *grooming*⁴⁹. Termin ten wywodzi się z języka angielskiego od słowa *groom* ‘pielęgnowanie, dbanie, opiekowanie’. Niekiedy zamiennie stosuje się sformułowanie w postaci uwodzenia dzieci przez Internet czy w postaci elektronicznej korupcji seksualnej małoletniego. Z kolei przedstawiciele nauk kryminologicznych określają je mianem cyberpedofilii⁵⁰. Ciekawą definicję sformułował Marek Bielski, który cyberpedofilię rozumie działania ukierunkowane na nawiązanie kontaktu z dzieckiem, posługując się platformą internetową w celu nawiązania stosunków o zabarwieniu seksualnym za pomocą wykorzystania technik manipulacyjnych sprowadzających się do pozorowania złudnej przyjaźni, a w konsekwencji uzyskania dostatecznego wpływu na ofiarę. Autor ten zaznacza, że oprawca nie musi posiadać wiedzy psychologicznej – wystarczająca jest przewaga jego doświadczenia życiowego⁵¹.

Definicja legalna pojęcia groomingu wyrażona została w art. 23 konwencji Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych sporządzona w Lanzarote dnia 25 października 2007 r. W rozumieniu przytoczonego przepisu *grooming* oznacza umyślne składanie propozycji za pośrednictwem technologii informacyjnych oraz telekomunikacyjnych małoletniemu dotyczącej spotkania w celu popełnienia przeciwko niemu któregośkolwiek z przestępstw, jeżeli za taką propozycją idą w parze faktyczne działania ukierunkowane na ziszczenie się tego spotkania⁵². Co więcej, należy dać wyraz słowom Marka Michalaka – Rzecznika

⁴⁹S. Omieczynska, *Komunikacja w cyberprzestrzeni – wyzwania, bariery i korzyści*, [w:] J. Mrozek, O. Koval, K. Ziółkowska, *Communication as a factor of transparency of social interaction: psychological, historical, legal, economic and political dimensions*, *Elk* 2022, s. 405–409.

⁵⁰P. Karlik, *Grooming*, „Edukacja Prawnicza” 2010, nr 1, s. 34.

⁵¹M. Romańczuk-Gracka, *Grooming – między polityczno-kryminalną potrzebą a prawno-dogamtyczną krytyką*, „Studia Prawnoustrojowe” 2013, nr 19, s. 24.

⁵²Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych sporządzona w Lanzarote dnia 25 października 2007 r. (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 608).

Praw Dziecka w latach 2008–2018, który wskazał, że dewiacja ta stanowi „swoistą grę między dorosłym oprawcą, a dzieckiem jako celem seksualnego zaspokojenia. Jest to częsta taktyka pedofilów”⁵³.

Świat cyfrowy bez wątpienia ułatwia komunikacje oraz poszerzanie kontaktów i grona odbiorców. Coraz częściej dochodzi więc do sytuacji, w której osoby dorosłe za pomocą cyberprzestrzeni nawiązują relacje z innymi za pośrednictwem komunikatorów. Niekiedy nawiązanie relacji ukierunkowane jest za wykorzystanie seksualne oraz zdarza się, że ofiarami padają dzieci⁵⁴. Fakt wiktyimizacji wynika z tego, że są one bardzo łatwym celem ze względu na ich nieświadomość, niedojrzałość, brak możliwości właściwej oceny sytuacji, brak doświadczenia, naiwność, podatność na manipulacje oraz podatność na uzależnienie się od oprawcy⁵⁵. Nagabywaniu małoletnich sprzyja również częste publikowanie przez osoby młode licznych informacji na własny temat, który umożliwia ich identyfikację, a czasami zlokalizowanie⁵⁶. Bez wątpienia warunki świata cyfrowego sprzyjają tej pedofilskiej dewiacji, bowiem umożliwia nieograniczone dostęp do ofiar oraz ułatwia nawiązanie kontaktu. Uwodzenie osób małoletnich, jeszcze przed erą Internetu, stanowiło niebezpieczeństwo, z którym borykało się społeczeństwo⁵⁷. Realnie widoczna różnica wieku stanowiła barierę uniemożliwiającą częste osiąganie zamierzonych przez sprawcę celów. Z kolei świat cyfrowy jest miejscem idealnym do rozwoju takich patologii. W tym miejscu warto zaznaczyć jego eksterytorialność, powszechność oraz anonimowość⁵⁸. Cechą analizowanego zjawiska, której nie można pominąć, jest jego ciągłość. Nie jest to działanie pojedyncze, a toczący się proces, na który składa się moment nawiązania kontaktu, a także kolejne miejsca kontaktu⁵⁹. Zdaniem Wioletty Wróbel-Delegacz jednym z etapów jest ocena ryzyka dokonywana przez oprawcę celem uzyskania pewności o zachowaniu danej relacji w tajemnicy. Oprawca początkowo przyjmuje postawę delikatną, ostrożną oraz roztropną. Dopiero z biegiem czasu wdraża małoletniego w wątki o podłożu erotycznym oraz podejmuje kroki do spotkania w rzeczywistości⁶⁰.

Polski ustawodawca dokonał penalizacji niniejszego zjawiska dopiero w 2009 r. w art. 200a k.k. Zgodnie z przepisem sprawca ponosi odpowiedzialność już za samo nawiązywanie kontaktu z osobą małoletnią za pośrednictwem platformy internetowej w celu popełnienia przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności za pomocą wprowadzenia w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do odpowiedniego pojmowania sytuacji albo za pomocą groźby. Z kolei § 2 reguluje kwestie odpowiedzialności

⁵³ M. Dąbrowska, *Grooming – wybrane aspekty prawne i kryminologiczne*, Warszawa 2018, s. 7–8.

⁵⁴ S. Omieczynska, op. cit., s. 405–406.

⁵⁵ E.M. Truskolaska, *Grooming, czyli uwodzenie małoletnich przez Internet – aspekty kryminologiczne oraz prawne*, „Prawo w Działaniu” 2021, nr 47, s. 72.

⁵⁶ Ibidem, s. 74.

⁵⁷ S. Omieczynska, op. cit., s. 405–406.

⁵⁸ M. Dąbrowska, op. cit., s. 12–14.

⁵⁹ Ibidem, s. 12.

⁶⁰ W. Wróbel-Delegacz, *Grooming – zagrożenie dla bezpieczeństwa dzieci*, „Studia Społeczno-Polityczne” 2018, nr 15, s. 342–345.

za złożenie określonej propozycji, jeżeli zachowanie sprawcy wskazuje, że zmierzał on do urzeczywistnienia tego spotkania i realizacji złożonej propozycji. Co istotne, nawet wyraźna zgoda małoletniego nie eliminuje znamion przestępstwa, bowiem, jak wcześniej wspomniano, osoba małoletnia nie potrafi należycie ocenić sytuację i ani jego zgoda, ani sprzeciw nie jest brany pod uwagę przy analizie znamion przestępstwa. Ponadto penalizacja tego czynu ma stanowić swoistą pogardę dla wykorzystywania osób, które do aktów seksualnych jeszcze nie dorosły⁶¹.

Wnioski

Zmierzając do końca rozważań, będących przedmiotem niniejszej pracy, należy stwierdzić, że przemoc seksualna jest zjawiskiem godzącym w najważniejsze z dóbr osobistych jednostki, takich jak wolność, obyczajność seksualna, nietykalność cielesna i godność osobista. Stanowi ona swoiste wymuszenie stosowane na osobie trzeciej w celu narzucenia własnej seksualnej woli, niejednokrotnie wykorzystując własną przewagę, zależność bądź krytyczne położenie ofiary. Co więcej, głównym celem sprawcy jest wywołanie u ofiary cierpienia lub poniżenia, a także podporządkowanie jej za pomocą działania zamierzonego i instrumentalnego. Przedstawiciele doktryny kryminologicznej wskazują, że powodem podejmowania przestępczych aktów seksualnych mogą być indywidualne problemy sfery psychicznej, zaburzenia osobowości, zaburzenia własnej samooceny, a także zaburzenia preferencji seksualnych, które uzależniają satysfakcję seksualną od stosowania agresji oraz widoku poniżenia osoby podporządkowanej.

Ofiarami przemocy seksualnej padają również osoby małoletnie, co w dalszej perspektywie powoduje ich problemy adaptacyjne oraz powoduje inne dysfunkcje odczuwane przez nich w życiu codziennym. Wykorzystywanie osób małoletnich stanowi zarazem pewne ułatwienie dla sprawców przemocy seksualnej z uwagi na znaczną asymetrię zdolności obronnych. Mianowicie dorosły przeciwnik dysponuje znaczną przewagą, w szczególności fizyczną, która uniemożliwia obronę ofiary. Wykorzystywaniu seksualnemu dzieci sprzyja również ich naiwność oraz przesadna ufność.

Dobry kierunek ustawodawstwa, przejawiający się w stałym zaostrzaniu przepisów, może stanowić istotną prewencję. Możliwość umieszczenia sprawcy w rejestrze sprawców, a także możliwość dożywotniego umieszczenia go, po odbyciu kary, w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dyssocjalnym, niewątpliwie sprzyja odstraszeniu wielu osób, odczuwających zaburzenia preferencji seksualnej. Co więcej, ostatnia nowelizacja k.k. daje możliwość zastosowania dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości warunkowego zwolnienia wobec sprawców najgorszych przestępstw.

⁶¹ S. Omieczńska, op. cit., s. 408.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Dąbrowska M., *Grooming – wybrane aspekty prawne i kryminologiczne*, Warszawa 2018.
- Grześkowiak A., *Pojęcie dziecka w prawie karnym*, [w:] A. Grześkowiak, I. Zgoliński (red.), *Prawo karne w ochronie praw dziecka*, Bydgoszcz 2018.
- Karlik P., *Grooming*, „Edukacja Prawnicza” 2010, nr 1.
- Korziński I., *Podmiotowość prawna dziecka nienarodzonego*, „Rocznik Reologii Katolickiej” 2016, t. XV, nr 1.
- Krawulska-Ptaszyńska A., Rosiński D., *Dziecko wykorzystywane seksualnie w obrębie rodziny*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1997, t. LIX, nr 2.
- Królikowski M., Zawłocki R., *Prawo karne*, Warszawa 2018.
- Majewski J. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2024.
- Mozgawa M. (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, 2022, Lex.
- Olszewski B., *Uniwersalna definicja dziecka?*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2011, t. LXXXV.
- Omieczynska S., *Komunikacja w cyberprzestrzeni – wyzwania, bariery i korzyści*, [w:] J. Mrozek, O. Koval, K. Ziółkowska, *Communication as a factor of transparency of social interaction: psychological, historical, legal, economic and political dimensions*, Elk 2022.
- Ożarowska M., *Wykorzystywanie seksualne dziecka: istota zjawiska, objawy, skutki*, „Horyzonty Psychologii” 2011, t. I, nr 1.
- Pisarska A., *Psychologiczne i prawne aspekty dobra dziecka*, „Kwartalnik Naukowy Fides Et Ratio” 2020, nr 1(41).
- Romańczuk-Gracka M., *Grooming – między polityczno-kryminalną potrzebą a prawnodogmatyczną krytyką*, „Studia Prawnoustrojowe” 2013, nr 19, s. 24.
- Sajkowska M., *Wykorzystywanie seksualne dzieci*, [w:] *Dzieci się liczą. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce*, Warszawa 2017.
- Sajkowska M., *Wykorzystywanie seksualne dzieci. Ustalenia terminologiczne, skala zjawiska, oblicza problemu społecznego*, „Dziecko Krzywdzone” 2002, nr 1(1).
- Segiet K., *Dziecko i dzieciństwo jako wartość, a współczesność*, „Chowanna” 2010, nr 1.
- Skórzewska-Amberg M., *Prawnokarna ochrona dziecka przed seksualnym wykorzystaniem w cyberprzestrzeni*, Warszawa 2019.
- Szuba M., *Definicja dziecka na gruncie art. 304⁵ Kodeksu pracy – na tle porównawczym*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2018, t. XVIII, nr 1.
- Truskolaska E.M., *Grooming, czyli uwodzenie małoletnich przez Internet – aspekty kryminologiczne oraz prawne*, „Prawo w Działaniu” 2021, nr 47.
- Wróbel-Delegacz W., *Grooming – zagrożenie dla bezpieczeństwa dzieci*, „Studia Społeczno-Polityczne” 2018, nr 15.

Akty prawne

- Dyrektywa UE 94/33/WE z dnia 22 czerwca 1994 r. w sprawie osób młodocianych (t.j. Dz.U. UE L 216 z 20.8.1994, s. 12).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (t.j. Dz.U. Nr 78, poz. 48).
- Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez ONZ dnia 20 listopada 1989 r. (t.j. Dz.U. z 1989 r., Nr 120, poz. 576).
- Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych sporządzona w Lanzarote dnia 25 października 2007 r. (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 608).
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1359).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1360).
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1700).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 17 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Pacjenta (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2140).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1249).

Orzecznictwo

- Postanowienie SN z 24 listopada 2016 r., sygn. akt II CA 1/16, OSNC 2017, Nr 7–8, poz. 90.
- Postanowienie SN z 9 czerwca 2021 r., sygn. akt V KK 165/21, Lex nr 3212605.
- Postanowienie SN z 17 listopada 2021 r., sygn. akt II KK 490/21, Lex nr 3330813.
- Postanowienie SN z 8 czerwca 2022 r., sygn. akt I K 192/22, Lex nr 3451273.
- Uchwała SN z 9 czerwca 1976 r., sygn. akt VI KZP 13/75, OSNKW 1976, Nr 7–8.
- Wyrok SA w Szczecinie z 12 grudnia 2019 r., sygn. akt II AKa 215/19, Lex nr 3069619.
- Wyrok SA w Warszawie z 11 września 2018 r., sygn. akt II AKa 176/18, Lex nr 25754224.
- Wyrok SA w Warszawie z 15 października 2020 r., sygn. akt II AKa 73/20, Lex nr 3127276.
- Wyrok SN z 26 stycznia 2022 r., sygn. akt IV KK 550/21, Lex nr 3391506.

Źródła internetowe

- Słownik języka polskiego PWN*, hasło: dziecko, <https://sjp.pwn.pl/sjp/dziecko;2455634.html>.
- Wykorzystywanie seksualne, dzieci*, <https://www.dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/viewFile/452/320>.

Criminal law protection of a child against sexual abuse

Summary

The provisions of criminal law, among many assumptions, have a protective and guaranteeing function. One of the groups of entities covered by criminal law protection includes minors. This protection can be analyzed both from the perspective of a minor perpetrator of a prohibited act and from the perspective of a victim, when a minor is the subject of a crime. It is necessary to apply such criminal law protection against sexual abuse of minor victims, which has lifelong negative consequences for them, and their durability and intensity depend on the stage of development at the time of being affected by the crime, the relationship with the perpetrator, the duration of the abuse, the disclosure of the crime and the support received. Moreover, it should be emphasized that there is an asymmetry in the ability to defend, which exists when the perpetrator has a huge advantage that prevents the victim from having any defense capabilities. Therefore, rightly, society and the justice system have a hostile attitude towards perpetrators with pedophilic tendencies. With this in mind, the article aims to illustrate the Polish criminal law policy of protecting children against sexual exploitation, which nowadays even uses electronic techniques allowing the solicitation of children from a distance.

Keywords: criminal law, concept of a child, crime prevention, sexual crime, rape, electronic corruption of a minor